

GENERALUL MIHAIL ASLAN DESPRE BĂTĂLIA DE LA TURTUCAIA

*Dr. Luminița GIURGIU**
*Dr. Teodora GIURGIU**

Turtucaia (19 august/1septembrie-24 august/6 septembrie 1916) reprezintă un moment de tragic eroism, dar și de neputință, prima dintr-unsuccesiune de retrageri și înfrângeri dureroase.

În perioada interbelică, la nivelul Ministerului de Război și nu numai, s-a încercat o evaluare a înfrângerii dramatice suferite de armată și de stabilire a cauzelor și responsabilităților. Atât în documentele de arhivă, cât și în publicații găsim justificări, acuze sau mărturii ale participanților direcți la evenimente, deși, la propunerea ministrului de Război, generalul Ion Rășcanu¹, regele Ferdinand I a fost de acord ca vinovații să fie absolviți de orice acuzație².

*Comisia Română de Istorie Militară; Asociația Națională pentru Cultul Eroilor „Regina Maria”.

*Arhivele Militare Naționale Române.

¹Ion Rășcanu (n. 4 ianuarie 1874, Cahul – d. 25 februarie 1952, Închisoarea de la Sighet); a fost absolvent al Școlii de Ofițeri de Artilerie și Geniu București (1891-1893), al Școlii Speciale de Artilerie și Geniu(1893-1895) și al Școlii Superioare de Război(1898-1900); a urcat toate treptele ierarhiei militare de la gradul de sublocotenent (1893), locotenent (1896), căpitan (1903), maior (1910), locotenent-colonel (1914), colonel (1916), general de brigadă (1917) și general de divizie (1922); a fost profesor la Școala de Ofițeri de Artilerie, Geniu și Marină (din 1903), Școala Superioară de Război (din 1906); a participat la cel de Al Doilea Război Balcanic și la Primul Război Mondial (șef al Secției Operații din Marele Cartier General, atașat pe lângă Statul Major General al Armatei Franceze, comandant al Brigăzii 15 Artilerie și comandant al Diviziei 1 Vânători); a trecut în rezervă, prin demisie, în 1922 și în retragere pentru limită de vârstă la 1 ianuarie 1945; a fost ministru de Război în perioada 27 septembrie-30 noiembrie 1919 (guvernul general Arthur Văitoianu), 1 decembrie 1919-12 martie 1920 (guvernul Alexandru Vaida Voevod) și între 13 martie 1920-16 decembrie 1921 (guvernul general Alexandru Averescu); a mai fost ministru pentru Basarabia și Bucovina (1927); comisar superior al guvernului în Basarabia și Bucovina (1931), ministru de stat (1931-1932), primar al orașului Vaslui (1938-1942), primar al municipiului București (octombrie 1942-august 1944), prefect al județului Vaslui; a fost ales deputat în legislaturile 1920, 1926, 1928 și 1931 și senator în 1920 și 1930; a tradus alături de căpitanul Marin E. Ionescu *Noile Regulamente ale Infanteriei și Artileriei Bulgare din 1906* (București, Tipografia și Legătoria de Cărți G. Iliescu, 1907); a fost decorat cu Ordinele „Coroana României” (1909), „Steaua României” în grad de ofițer (1912) și în grad de Mare Cruce (1942) și Medalia „Avântul Țării” cu distincția „Campania din 1913” (1913); în anul 1950 a fost arestat în lotul foștilor demnitari; a murit în anul 1952, în închisoarea Sighet.

²Col. (r) Remus Macovei, *De la Turtucaia la Budapesta. Prinsoșul de sânge al militarilor conștanțeni în Campania 1916-1919*, Editura NeXTbook, Constanța, 2017, p. 47.

Unul dintre generali direct implicați a fost Mihail Aslan. Câteva repere biografice se impun. S-a născut la 10 august 1857, la Onești, în familia hatmanului Alecu Ceaur-Aslan. A fost absolvent al Școlii Militare de Infanterie și Cavalerie din București (1875-1877) și a urcat treptele ierarhiei militare de la gradul de sublocotenent (1877), locotenent (1880), căpitan (1882), maior (1890), locotenent-colonel (1896), colonel (1901), la cel de general de brigadă (1908) și de divizie (1914). A participat la Războiul de Independență (cu Batalionul 2 Vânători), la cel de Al Doilea Război Balcanic (cu Divizia 3 Infanterie) și la Primul Război Mondial. A fost comandantul Armatei 3 între 14/27 august și 25 august/7 septembrie 1916, când i s-a luat comanda pentru căderea capului de pod Turtucaia și al Corpului 2 Teritorial între 1 ianuarie 1917 și 30 aprilie 1918, dată când a demisionat și a fost trecut în rezervă. Cariera sa militară a fost răsplătită prin acordarea de ordine și medalii: „Steaua României” în grad de cavaler (1895), „Steaua României” în grad de ofițer (1907), „Coroana României” în grad de comandor (1910), „Frantz Iosef” clasa a II-a (1896), „Tezaurul Sfânt” în grad de mare ofițer (Japonia, 1912), „Crucea Trecerii Dunării”, „Medalia Apărătorii Independenței”, „Medalia Comemorativă Rusă”, „Medalia Jubiliară Carol I” (1906), „Semnul Onorific de Aur pentru Serviciul Militar de 25 ani” (1901). A decedat în anul 1936, la București.

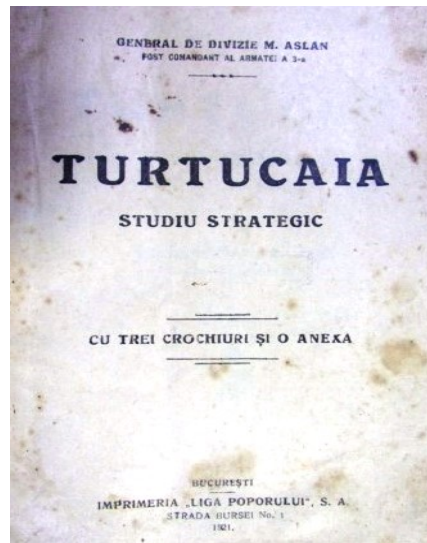
Generalul Aslan s-a simțit dator, pe lângă polemica cu generalul Ioan Basarabescu³, să publice, în anul 1921, lucrarea „*Turtucaia. Studiu strategic cu trei crochiuri și o anexă*”⁴, dedicată „*Memoriei marelui patriot Nicolae Filipescu închin această lucrare*”. În cuprins regăsim: *Introducere, I. Forțele în prezență pe teatrul de operație din Dobrogea, II. Repartiția forțelor pe teatrul de operații din Dobrogea. Misiunile încredințate acestor forțe, III. Ordinele date de comandantul Armatei a 3-a și executarea lor de șefii în subordine, IV -, V. Cauzele dezastrului de la Turtucaia și Încheiere*. Lucrarea mai conține: *Anexa I. Domnului general I. Basarabescu, fost comandant al Diviziei a 9-a, Crochiu. Situația trupelor române și inamice la Turtucaia în ziua de 22 august 1916. Scara 1:750.000, Crochiu nr. 2. Desfacerea trupelor româno-ruse conform Ordinilor Armatei III. Scara 1:750.000, Crochiul Turtucaia. Trupele la 22 august 1920(?)*.

³ Vezi Luminița Giurgiu, *Din nou despre Turtucaia. Generalul Mihail Aslan versus generalul Ioan Basarabescu*, în *Un secol de arhivistică. Volum de studii dedicat Zilei Arhivelor Militare și aniversării a 100 de ani de la înființarea Depozitului Central de Arhivă*, Volumul I – Istorie, Pitești, 2020, pp. 99-105.

⁴ General de divizie M. Aslan, *Fost comandant al Armatei a 3-a, Turtucaia. Studiu strategic cu trei crochiuri și o anexă*, București, Imprimeria „Liga Poporului” S.A., Strada Bursei, nr. 1, 1921, 40 pagini și 3 anexe.

Generalul Aslan stabilește și principalii vinovați: generali Zaioncikovski, Basarabescu și Teodorescu, care nu au executat întocmai și la timp ordinele primite. În opinia sa Turtucaia a căzut pentru că nu a existat o bună organizare și conducere a apărării, pentru că parte din ofițeri și trupă a dat dovadă de lașitate. *Voiam să arăt că dacă Turtucaia au fost defecțiuni, au fost și șefi și trupe, care au luptat ca adevărați eroi. Nu puteam trece cu vederea acest exemplu de patriotism și înaltă valoare morală.*

Și dacă...?



„INTRODUCERE

În memoriul ce am publicat asupra evenimentelor de la Turtucaia, concluziile mele erau întemeiate numai pe rapoartele și memoriul comandantului Diviziei a 17-a și a capului de pod, generalul C. Teodorescu⁵. De atunci am vorbit cu ofițeri făcuți prizonieri la Turtucaia, am citit articolele publicate de generalul Toșev, fost comandant al Armatei a 3-a bulgară, în ziarul „Echo de Bulgarie” și comparând informațiile astfel obținute, am ajuns la concluzia că rapoartele și memoriul comandantului capului de pod, prezintă operațiunile care au avut loc la Turtucaia, de la 19-24 august, *altfel decât s-audeșfășurat* în realitate, deplasând răspunderile, după cum voi arăta la finele acestui studiu.

După înfrângerea de la Turtucaia, opinia publică nelămurită a acuzat Comandamentul Armatei a 3-a de nepricepere; iar Marele Cartier General a aruncat toată răspunderea înfrângerii asupra acestui comandament, deși își dădea bine seama de cauzele, care au determinat dezastrul de la Turtucaia.

De altfel, asemenea măsuri nedrepte au fost luate și în alte armate. În Franța, după primele înfrângeri, s-a luat comanda unor generali nevinovați. După căderea orașului Lille, s-a luat comanda generalului Percin, sub învinuirea că nu și-a făcut datoria, că a predat orașul fără să-l apere. Opinia publică în acuza de trădare. Dar generalul Percin, cu conștiința împăcată că

⁵ Vezi Luminița Giurgiu, *Din nou despre Turtucaia – Generalul Constantin Teodorescu versus generalul Gheorghe Dabija*, în revista „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, anul XX, nr. 3(77)/2017, pp. 6-15.

și-a făcut datoria, a luptat doi ani pentru cinstea sa de soldat și doi ani după ce a fost dizgrațiat, ministrul de Război, dl. Painlevé, i-a recunoscut nevinovăția și i-a conferit, ca o mângâiere pentru suferințele sale morale, *Marea Cruce a Legiunii de Onoare*.

După bătălia de la Charleroy, generalul Lanrezac, comandantul Armatei a 5-a, a fost înlocuit cu generalul Franchet d'Esperey, deși luptase la Charleroy cu forțe întreit superioare, efectuase retragerea armatei sale în excelente condiții și obținuse la Guise un succes apreciabil.

În Italia, în urma dezastrului de la Caporetto, s-a luat comanda pe nedrept, la mai mulți generali, care în urmă au fost recunoscuți nevinovați, iar generalisimul Cadorna, care luase acele măsuri, a fost trecut în disponibilitate.

Aceste exemple probează că Înaltul Comandament, pentru a-și acoperi greșelile, a se pune la adăpostul criticilor și a-și menține prestigiul în fața opiniei publice, sacrifică fără dreptate, șefii din subordine.

N-am intenția să mă ocup de operațiile tactice, care au avut loc la Turtucaia, în zilele de 19-24 august 1916, ci să rezolv o problemă de strategie. Având în vedere forțele în prezență în Dobrogea și factorii timp și spațiu, *vreau să arăt că dacă ordinele date de Comandamentul Armatei a 3-a ar fi fost executate de șefii în subordine, dezastrul de la Turtucaia, putea să fie înlăturat.*

I. FORȚELE ÎN PREZENȚĂ PE TEATRUL DE OPERAȚIE DIN DOBROGEA

În articolul publicat de generalul Toșev⁶, comandantul Armatei a 3-a bulgare, în ziarul „Echo de Bulgarie”, din 1/IX/1917 st.n., se vede, în detaliu, forțele de care dispunea acea armată.

a) *Divizia a 4-a* de Preslav, comandată de generalul Kisseloff, cu un efectiv de: 17 batalioane, 12 baterii de câmp, 4 obuziere, un batalion de geniu și un escadron;

b) *Întâia brigadă*, din Divizia 1-a de Sofia, comandată de colonelul Nedelkoff cu: 8 batalioane, 6 baterii de câmp și cu o companie de geniu;

c) *Detașamentul maiorului Hammerstein* cu: 5 batalioane, 3 baterii de câmp bulgare, un batalion german cu o baterie de obuziere, o baterie de câmp și 4 escadroane de ulani;

d) *Al 2-lea Regiment de Artilerie Grea*, comandat de lt. colonel Angheloff, cu 5 baterii grele și 2 lungi.

⁶Luminița Giurgiu, Teodora Giurgiu, *Generalul Ștefan Toșev despre dezastrul român de la Turtucaia*, în „Anuarul Muzeului Național al Marinei Române 2020”, tom XXIII, Constanța, Editura Muzeului Național al Marinei Române, 2020, pp. 203-218.

În total, bulgarii dispuneau de 31 batalioane, 22 baterii de câmp, 7 baterii grele, 5 baterii obuziere și 5 companii de geniu; iar germanii de: un batalion, o baterie de câmp, o baterie de obuziere, 3 companii de mitraliere și 4 escadroane. Toate aceste forțe erau însărcinate să atace Turtucaia.

Pentru ca atacul capului de pod să nu fie zădărnicit de forțele ruso-române, Armata a 3-a bulgară mai dispunea de:

a) a 3-a *Brigadă* din Divizia de la Sofia, comandată de colonelul Zaphiroff, cu 6 batalioane și 3 baterii;

b) a 2-a *Brigadă* din divizia de la Sofia, comandată de colonelul Tzonkoff, cu: 8 batalioane și 3 baterii;

c) *Brigada de Cavalerie*, comandată de colonelul Markoff, cu: 4 escadroane și o baterie;

d) *O divizie de cavalerie* cu: 16 escadroane, 7 companii de mitraliere înhămate și 5 pe jos, 2 baterii, 2 companii de cicliști și un batalion de infanterie.

Totalizând forțele destinate să atace Turtucaia și cele să acopere atacul, vedem că Armata a 3-a bulgară dispunea în Dobrogea de: 46 batalioane, 31 baterii de câmp, 7 baterii grele, 5 baterii obuziere, 5 companii geniu, 25 escadroane, 12 companii mitraliere, 2 companii de cicliști.

Să vedem acum de ce forțe dispunea, în Dobrogea, Armata a 3-a română:

a) Divizia 9 Activă cu: 12 batalioane și 9 baterii;

b) Divizia 17 cu: 33 batalioane, 40 guri de foc mobile, 48 guri de foc fixe, 36 turele de 53 mm și 52 mitraliere; în numărul de 33 batalioane intră cele 17 batalioane trimise la Turtucaia în zilele de 22 [și] 23.VIII. 1916;

c) Divizia 19: 16 batalioane, 6 baterii și o brigadă de cavalerie și 8 escadroane;

d) Corpul rus cu 2 divizii de infanterie și o divizie de cavalerie, cu un efectiv de 28 batalioane, 12 baterii de câmp, 2 baterii grele, 16 escadroane cu 2 baterii de câmp.

Totalizând aceste forțe, găsim: 89 batalioane, 39 baterii de câmp, 14 baterii grele, 24 escadroane. Comparăția între forțele Armatei a 3-a bulgară și Armatei a 3-a română, în Dobrogea, ne arată că Armata a 3-a română, în Dobrogea, avea o superioritate de 43 batalioane, 8 baterii de câmp, 2 baterii grele, iar numărul escadroanelor era egal.

Pentru a nu trece cu vederea niciunul din factorii hotărâtori în război, trebuie să recunosc că [sic!] calitatea trupelor bulgare era superioară față de Diviziile a 17-a și a 19-a; aceste divizii de formațiune nouă, aveau o artilerie de model vechi și erau încadrate, în mare parte, cu ofițeri de rezervă nepregătiți pentru exigențele războiului modern. Dar Divizia 9 Activă și diviziile ruse bine încadrate și înzestrate cu un utilaj modern, puteau să

suporte comparația cu armata bulgară – mai cu seamă că[sic!] Corpul rus luptase 2 ani pe front și deci avea experiența războiului.

II. REPARTIȚIA FORȚELOR PE TEATRUL DE OPERAȚII DIN DOBROGEA. MISIUNILE ÎNCREDINȚATE ACESTOR FORȚE

În noaptea de 19/20.VIII. 1916, fără declarație de război, Armata a 3-a bulgară trece frontiera și respinge trupele noastre de acoperire. Voi stabili dar repartitiția forțelor bulgare și ruso-române în ziua de 20.VIII.1916, indicând și misiunile ce le-au fost încredințate.

A) Forțele bulgare

1. *Divizia 4 de Preslav* trebuia să înainteze pe drumul Balbunar – Turtucaia, să respingă trupele de acoperire române, să atace frontul de Sud a capului de pod, având ca obiective forturile 5, 6 și 7.

2. *Întâia brigadă* din Divizia 1 de Sofia trebuia să înainteze pe drumul Kemenlar – Turtucaia, să respingă trupele de acoperire române, să atace frontul de Sud-Est, având ca obiective forturile 8 și 9.

3. *Detașamentul maiorului Hammerstein* trebuia să înainteze pe drumul Rusciuc – Turtucaia, să respingă trupele de acoperire române, să atace frontul de Est, având ca obiective forturile 2, 3 și 4.

4. *Al 2-lea Regiment de Artilerie Grea* trebuia să înainteze pe drumul Kemanlar și să ocupe poziția indicată de comandantul Diviziei 4 pentru a pregăti atacul capului de pod.

5. *A 3-a Brigadă din Divizia 1 de Sofia* fu însărcinată să ia poziția între Turtucaia și Silistra, zădărniciind astfel un atac de flanc a trupelor din Silistra asupra trupelor bulgare, care atacau Turtucaia.

6. *A 2-a Brigadă din Divizia 1 de Sofia* fu însărcinată să atace și să ocupe satul Ak-Kadânlar⁷, să supravegheze frontul de Sud al Silistrei și să susțină Divizia de Cavalerie.

7. *Brigada de Cavalerie Marcoff* primi ordinul să intercepteze comunicațiile între Silistra și Turtucaia, supraveghind Silistra dinspre Vest.

8. *Divizia de Cavalerie* fu însărcinată să pună stăpânire pe satul Kurt-Bunar și să acopere flancul drept al trupelor ce atacau Turtucaia pe frontul Silistra – Dobrici.

B) Forțele ruso-române

1. *Corpul rus*, cu două divizii de infanterie și una de cavalerie, se găsea la 20 km Sud de Medgidia și împrejurimi, urmând să se pună în mișcare pentru a ocupa zona de concentrare ce-i era hotărâtă prin Ordinul nr. 89 al Armatei a 3-a.

2. *Divizia 9* se găsea la Silistra, cu însărcinarea de a apăra capul de pod.

⁷ Grafia corectă este Accadânlar; astăzi ObștinaDulovo, regiunea Silistra.

3. *Divizia 17* se găsea la Turtucaia, cu însărcinarea de a apăra capul de pod.

4. *Divizia 19* se găsea la Dobrici, cu însărcinarea de a ocupa acea localitate și a se opune la o eventuală înaintare a trupelor bulgare din Varna.

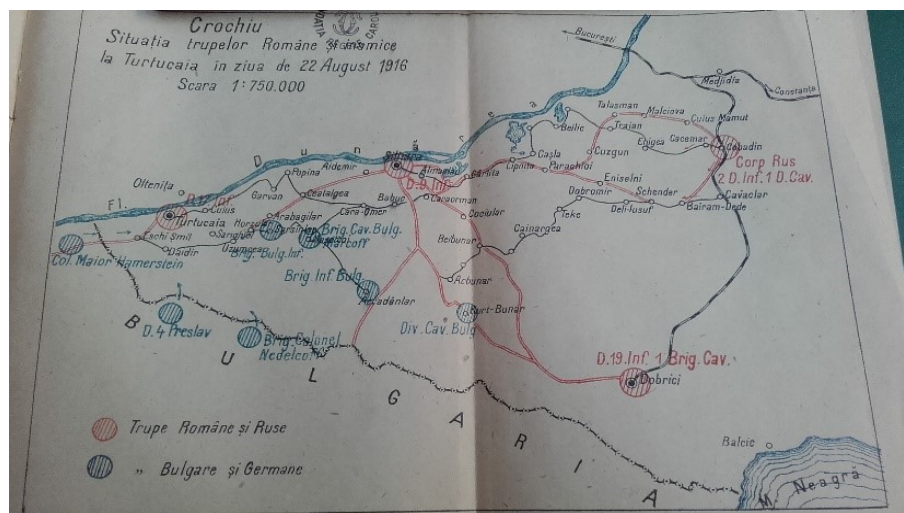
Frontul Armatei a 3-a, de la Calafat la Ekrene, avea o întindere de 450 km și era tăiat în 2 sectoare, inegale de Dunăre. Din cauza acestor condiții nefavorabile și pentru a înlesni legăturile între armată și șefii din subordine, comandantul Armatei a 3-a a fost nevoit să împartă forțele în două grupuri de divizii:

1. *Grupul de Est*, sub comanda generalului Zaioncikovski, cuprindea Corpul rus și *Divizia 19*. Diviziile 9 și 17, din cauza însărcinărilor lor speciale, rămăseseră sub ordinele directe ale Armatei a 3-a.

2. *Grupul de Vest*, sub comanda generalului Văleanu, cuprindea toate forțele ce se găseau între Dunăre și Olt.

În aceste condiții încep luptele în noaptea de 19/20.VIII.1916 (1/2.IX. s.n.), fără declarație de război.

III. ORDINELE DATE DE COMANDANTUL ARMATEI A 3-A ȘI EXECUTAREA LOR DE ȘEFII ÎN SUBORDINE



O privire aruncată pe crochiul nr. 1 ne arată că: Armata a 3-a bulgară era concentrată într-o zonă, care avea 30 km de front și 30 km de adâncime, deci putea dispune pentru luptă de toate forțele sale. Unitățile Armatei a 3-a române din Dobrogea erau împrăștiate.

De la Cobadin la Turtucaia sunt 120 km.

De la Silistra la Turtucaia sunt 54 km.

De la Dobrici la Turtucaia sunt 112 km.

Pentru a îndrepta această stare de lucruri, Comandamentul Armatei a 3-a dă Grupului de Est ordinul:

«Nr. 89 din 19.VIII.1916

Armata a 3-a către Grupul de Est

Am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune ca trupele din Corpul Imperial Rus să se pună imediat în mișcare pentru a se concentra astfel (harta 1.200.000):

1. Diviziile de infanterie în zona Alfalar – Ak-Kadânlar, Arabadzi – Kurt-Bunar.

2. Divizia de Cavalerie, întărită cu Brigada de Călărași, în zona Konak – Karapelit – Hissim-Dede.

Divizia de Cavalerie va stabili neîntârziat legătura cu Divizia 19, care se află la Dobrici, va lua toate măsurile ca să împiedice violarea frontierei. Localitatea, în care veți instala cartierul Grupului de Est, se lasă la aprecierea Excelenței Voastre, cu rugămintea să bine-voiți a o comunica la timp Cartierului General al armatei.

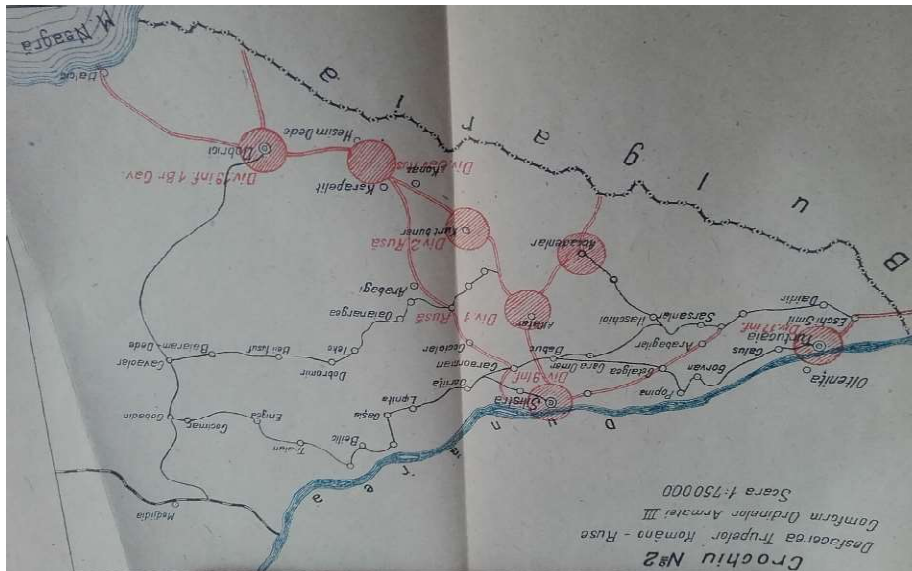
Frontiera nu va fi depășită până la noi ordine.

În vedere că [sic!] Corpul rus urmează a ocupa zona sa de concentrare, cred necesar a se lua de acum măsurile pregătitoare în vederea alegerii poziției și executarea lucrărilor de fortificație, ce vor proteja forțele Grupului de Est. Pentru executarea lucrărilor de fortificație se poate întrebuința populația civilă. În acest scop s-au dat cuvenitele ordine autorităților civile.

Comandantul Armatei a 3-a
General Aslan».

Ordinul a fost primit de Grupul de Est, în ziua de 19 august, iar atacul capului de pod a început la 23 august.

Cum de la Cobadin la Ak-Kadânlar și Kurt-Bunar sunt aproximativ 80 km, Corpul rus, făcând etape normale, trebuia să se găsească pe zona de concentrare, în ziua de 21.VIII., cu două zile înainte ca Turtucaia să fie atacată.



Afirm, fără teamă de a fi contrazis, că dacă Comandamentul Grupului de Est ar fi executat Ordinul nr. 89, prezența Corpului rus la Ak-Kadınlar și Kurt-Bunar ar fi interzis atacul capului de pod (crochiul nr. 2). Zona de concentrare hotărâtă Corpului rus era situată între Turtucaia și Dobrica, interceptând căile de comunicație cele mai importante, care leagă Bulgaria de Dobrogea. În aceste condiții, Corpul rus putea, după împrejurări, să manevreze fie spre Turtucaia, fie spre Dobrica. Bulgarii nu puteau comite greșeala de a ataca capul de pod fără a căuta să împiedice intervenția Corpului rus, nici să atace Corpul rus fără a masca [sic!] capul de pod. În amândouă cazurile, bulgarii trebuiau să-și împartă forțele. În amândouă aceste ipoteze, Comandamentul Armatei a 3-a române putea să concentreze pe câmpul de luptă: 28 batalioane din Corpul rus, 12 batalioane din Divizia 9, 16 batalioane din Divizia 17 sau 56 batalioane contra 46 batalioane bulgare. Dacă ținem seamă de cele 17 batalioane trimise în ajutorul capului de pod, în zilele de 22 și 23 august, Armata a 3-a română putea opune 73 batalioane celor 46 batalioane ale Armatei a 3-a bulgare. În orice caz, superioritatea numerică rămânea în favoarea Armatei a 3-a române și, în aceste condiții, este întemeiată credința că izbânda ar fi fost de partea Grupului de Est.

Din nenorocire generalul Zaioncikovskinu a executat Ordinul nr 89.

La 20 august, fiind informat de comandantul Diviziei 17 că bulgarii au trecut frontiera, Armata a 3-a dă Grupului de Est, ordinul următor:

«Telegramă cifrată nr. 117/20.VIII.1916

Armata a 3-a către Grupul de Est

Rog, Excelența Voastră să împingă Corpul de Cavalerie spre Sud-Vest pentru a explora regiunea limitată de șoseaua Silistra – Ak-Kadânlar – Razgradși calea ferată Dobrici – Varna, pentru a recunoaște forțele inamice. În aceste operațiuni vă puteți sprijini pe Divizia 19.

Comandantul Armatei a 3-a
General Aslan».

La 21 august, știrile asupra inamicului fiind mai precise, Armata a 3-a dă Grupului de Est, Diviziilor 9 și a 17, ordinul următor:

«Telegrama cifrată nr. 134/21.VIII.1916

Turtucaia este atacată de Divizia 4 și parte din Divizia 1 bulgară. Astăzi s-au dat la Turtucaia, șapte atacuri, toate respinse. Pentru a ajuta Turtucaia se va pronunța, mâine, 22 august, o mișcare ofensivă cu Divizia 19 și Corpul de Cavalerie în direcția Kurt-Bunar – Ak-Kadânlar. Divizia 9 va ataca în direcția Hasskioi – Ak-Kadânlar. Comandamentul Grupului de Est se va pune în legătură cu Divizia 9 pentru ca atacul ambelor divizii să aibă loc deodată.

Comandantul Armatei a 3-a
General Aslan».

La 22 august, pentru a accelera înaintarea Corpului rus, am trimis la Medgidia, cu un tren special, pe colonelul Tatarinoff, atașatul militar rus, însoțit de maiorul Virgil Economu, cu o scrisoare de serviciu prin care arătam situația de la Turtucaia, făceam apel la sentimentele de soldat ale generalului Zaioncikovskiși îl rugam să pună, imediat, în mișcare Corpul rus. Dar și această intervenție a rămas fără rezultat. Am reprodus toate aceste ordine, care au rămas neexecutate, pentru a dovedi că de la 19 la 24 august 1916, comandantul Armatei a 3-a a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a ajuta Turtucaia și a învinge inerția comandantului Grupului de Est, generalul Zaioncikovski. Pentru a dovedi, odată mai mult, că soarta capului de pod Turtucaia depindea de executarea ordinelor date de Armata a 3-a generalului Zaioncikovski, reproduc, din articolul publicat de generalul Toșev, în ziarul „Echo de Bulgarie” din 19.IX.1917, rândurile următoare: «rezultă din cele ce preced că forțele noastre erau aproape egale cu ale inamicului. Acest raport de forțe ne pune în condiții nefavorabile, fiindcă ne depărtăm de regula admisă pentru atacator de a avea forțe îndoite decât ale adversarului. Trebuia să atacăm o poziție întărită după principiile moderne și apărată de 24.000 de oameni. *Totul depindea de reușita calculelor noastre: în două, trei zile, trebuia să cucerim Turtucaia și cât mai curând Silistra, înainte de sosirea trupelor ruse, care înaintau spre Sud. Situația era foarte grea și foarte primejdioasă pentru noi. Trebuia lucrat repede și așa am făcut*».

Iată cum apreciază fostul comandant al Armatei a 3-a bulgară, generalul Toșev, situația armatei sale și importanța hotărâtoare a intervenției Corpului rus. Calculele generalului Toșev au reușit fiindcă generalul Zaioncikovski a săvârșit crima de neexecutare de ordine în fața inamicului. Dacă generalul rus executa ordinele primite, Armata a 3-a bulgară nu ar fi dispus de cele trei zile necesare pentru a cuceri Turtucaia și Silistra și *situația acelei armate ar fi devenit foarte grea și foarte primejdioasă*, după cum afirmă generalul Toșev, fiindcă în ziua de 25 august, Corpul rus și Divizia 9 s-ar fi găsit la Turtucaia.

Afirm, încă odată, că neexecutarea ordinelor date de Armata a 3-a generalului Zaioncikovski, a fost cauza principală a dezastrului de la Turtucaia.

În fine, în ziua de 23 august, când situația la Turtucaia devenise foarte critică, Armata a 3-a da Grupului de Est și Diviziei 9 ordinele următoare:

«Nr. 151/23.VIII.1916

Armata a 3-a către Grupul de Est

Capul de pod Turtucaia este atacat de forțe superioare, rog Excelența Voastră să dispună ocuparea localității Dobrici, cu forțele strict necesare, iar restul forțelor să fie îndreptate în marș forțat la Turtucaia.

Divizia 9 din Silistra are ordin să înainteze spre Turtucaia. Această divizie se pune sub ordinele Excelenței Voastre. Este absolut necesar ca Divizia de Cavalerie să acopere flancul stâng al Diviziei 9, pe timpul mișcării sale ofensive spre Turtucaia.

Comandantul Armatei a 3-a
General Aslan».

«Nr. 152 A. 23.VIII.1916

Armata a 3-a către Divizia 9

Lăsați patru batalioane la Silistra, iar cu restul diviziei executați imediat o ofensivă viguroasă, înaintând în marș forțat spre Turtucaia, pentru a degaja capul de pod atacat de forțe superioare. Divizia de Cavalerie are ordin să vă acopere flancul stâng. Pentru ca marșul să se execute mai repede, oamenii vor fi fără ranițe. Puneți-vă în legătură cu Comandamentul Grupului de Est, sub ale cărui ordine vă pun. Vă recomand multă energie, atac drept înainte la Turtucaia.

Comandantul Armatei a 3-a
General Aslan»

Deși generalul Zaioncikovski cunoștea situația tragică în care se găsea garnizoana capului de pod Turtucaia, totuși nu a executat Ordinul nr. 152, după cum nu executase nici ordinele anterioare.

În două scrisori publicate în ziarul «Îndreptarea» adresate generalului Basarabescu, fost comandant al Diviziei 9, am arătat cum acest ofițer general a îndeplinit misiunea ce i-am încredințat. În Capitolul V al acestui studiu, voi produce alte elemente de apreciere, pentru ca să se poată judeca mai bine, activitatea și starea morală a fostului comandant al Diviziei 9.

IV.

Pentru a completa acest studiu, voi să arăt că în situația creată forțelor Armatei a 3-a din Dobrogea prin inacțiunea generalului Zaioncikovski, executarea Ordinului nr. 152, în ziua de 23 august, putea încă să înlăture înfrângerea de la Turtucaia. Pentru a face această demonstrație, mă voi substitui generalului Zaioncikovskiși conformându-mă principiilor artei militare, ținând seamă de situația generală, de factorii timp și spațiu, voi executa Ordinul nr. 152 și apoi voi trage concluziile ce se impun. Acel ordin a fost primit la Cartierul Grupului de Est, în ziua de 23 august, ora 11.45 a.m., conform prescripțiilor serviciului în campanie executarea ordinului trebuia să înceapă cel mai târziu la ora 1 p.m.

După primirea ordinului ce trebuia să facă generalul Zaioncikovski?

1. Să trimită recunoașteri de ofițeri în direcțiile de marș urmate de Corpul rus.

2. Să pună în marș Divizia de Cavalerie și Corpul rus.

3. Să dea un ordin prevestitor Diviziei a 9-a să fie gata de marș pentru Turtucaia.

Examinând harta Dobrogei vedem că de la Cobadin două drumuri duc la Turtucaia, asigurând legătura cu Divizia a 9-a. Primul itinerar este jalonat de localitățile: Cobadin – Mulciova – Talasman – Parachioi – Caraorman – Babuc – Kocina – Haschioi – Turtucaia și are o lungime de 110 km.

Al doilea itinerar este jalonat de localitățile: Cobadin – Bairam – Dede – Dobronur – Beibunar – Ak-Kadânlar – Uzuma – Turtucaia și are o lungime de 130 km.

Aceste două itinerare trebuiau urmate de Corpul rus, care s-ar fi pus în mișcare în ziua de 23 august, ora 1 p.m. Cum de la Cobadin la Silistra sunt 56 km și pentru ca Divizia 9 să nu fie izolată, pentru ca [sic!] Comandamentul Grupului de Est să poată dispune de toate forțele sale în vederea unei lupte, Divizia a 9-a trebuia să se pună în marș în noaptea de 23/24 august, la ora 12.

În noaptea de 23/24 august, recunoașterile de ofițeri, trimise de Comandamentul Grupului de Est, ar fi raportat că localitățile Sarsânlar și Ak-Kadânlar sunt ocupate de infanteria inamică, iar în aceeași noapte Brigada Marcoff, care ocupa Haschioi și Divizia de Cavalerie bulgară, care

se găsea la Kurt-Bunar, ar fi raportat Comandamentului Armatei a 3-a bulgare, că o divizie de cavalerie și trei divizii de infanterie sunt în marș spre sud.

Să urmărim acum marșul celor trei divizii din Grupul de Est și, ținând seama de timp și spațiu, să vedem ce s-ar fi întâmplat. Divizia 9, care se găsea la Silistra, la 40 km de Sarsânlar, pusă în mișcare în noaptea de 23/24 august, ora 12, s-ar fi găsit în ziua de 24 august, ora 12, în apropiere de Sarsânlar, ocupat de a 3-a Brigadă de Infanterie bulgară și ar fi angajat lupta cu acea brigadă. Divizia din dreapta Corpului rus s-ar fi găsit, în ziua de 24 august, ora 1 p.m., după 24 ore de marș, la Babuc. Divizia din stânga Corpului rus, după 24 de ore de marș, în ziua de 24 august, ora 1 p.m., s-ar fi găsit la 20 km de Ak-Kadânlar, care era ocupat de a 2-a Brigadă de Infanterie bulgară. Am admis că în 24 de ore, din care 16 de marș și 8 ore de repaus, Corpul rus ar fi parcurs 60 km. Nu putea Corpul rus să străbată această distanță? În istoria campaniilor găsim numeroase exemple de marșuri lungi. Este de ajuns să citez marșul Corpului IX german în campania din 1870. Chemat pe câmpul de bătaie de la Orleans, a străbătut în 36 de ore 90 km, în luna decembrie, pe un drum desfundat. După 36 de ore de marș, generalul Manstein, comandantul corpului de armată, raporta că este gata a intra în luptă cu corpul său de armată.

În zilele de 23 și 24 august drumurile erau bune și timpul favorabil, nu este dar a admite o imposibilitate afirmând că [sic!] Corpul rus putea să parcurgă distanța de 60 km. Se putea cere unui corp, care avea la activul său, doi ani de campanie să producă această efortare în zilele de 23 și 24 august. Totul depindea de energia comandamentului și de priceperea sa în organizarea marșului. Este evident că [sic!] Corpul rus nu putea ajunge la Turtucaia înainte de căderea capului de pod, care a avut loc în ziua de 24 august, ora 5 p.m., dar înaintarea spre Sud a unei divizii de cavalerie și a trei divizii de infanterie, trebuia neapărat să ducă o schimbare în hotărârile Comandamentului Armatei a 3-a bulgare. Nu este admisibil că fiind informat de înaintarea forțelor Grupului de Est, a unei mase de 40.000 de luptători, generalul Toșev să fi continuat atacul capului de pod, când nu avea ca trupe de acoperire decât două brigăzi de infanterie, din care una la Sarsânlar și cealaltă la Ak-Kadânlar și nu mai dispunea de nicio altă rezervă. A admite că [sic!] comandantul Armatei a 3-a bulgare ar fi continuat atacul capului de pod, în condițiile arătate, este a nu ține seama nici de legile, nici de psihologia războiului. Dacă ar fi continuat atacul capului de pod, generalul Toșev se pune *în situația foarte grea și foarte primejdioasă*, de care se temea în cazul când Corpul rus ar fi înaintat spre sud. Cele două brigăzi de acoperire bulgare ar fi fost ușor aruncate spre Sud de către cele

trei divizii ale Grupului de Est și Armata a 3-a bulgară se expunea pericolului de a avea liniile sale de comunicație tăiate sau de a fi împresurată în Turtucaia cu cei 28.000 de prizonieri români. Nu cred că [sic!] Comandamentul Armatei a 3-a bulgară să fi comis o eroare așa de mare. Acel comandament mai putea să lase puține forțe în fața capului de pod, pentru a da impresia că [sic!] continuă atacul, iar cu cele două brigăzi de acoperire și majoritatea forțelor luate de la Turtucaia, să atace Grupul de Est. Prin înaintarea lor, diviziile Grupului de Est s-ar fi găsit pe un front de marș scurtat, care le permitea să se sprijine reciproc, luând câteșitrele parte la aceeași luptă. În asemenea condiții, operațiunea întreprinsă nu avea sorți de izbândă.

În fine, o a treia ipoteză și cea mai probabilă, este că [sic!] Comandamentul Armatei a 3-a bulgare ar fi rupt lupta, ar fi concentrat toate forțele sale spre Sud, așteptând ajutoare pentru a putea lua din nou ofensiva.

Oricare ar fi ipoteza admisă, înaintarea Grupului de Est spre Sud, înlătura dezastrul de la Turtucaia.

V. CAUZELE DEZASTRULUI DE LA TURTUCAIA

Documentele pe care le aveam la epoca [sic!] când am publicat memoriul meu asupra evenimentelor de la Turtucaia, mă îndreptățeau să conchid că [sic!] cauzele principale ale înfrângerii au fost:

1. Neexecutarea ordinelor date șefilor în subordine.
2. Lipsa de organizare a capului de pod.

Informațiile ce am obținut în urmă și respectul ce datorez adevărului, mă obligă să modific concluziile mele. Mențin prima cauză, trebuie să adaug: 2. Incapacitatea Comandamentului capului de pod în organizarea și conducerea apărării. 3. Defecțiunea a parte din șefi și unități în timpul luptelor de la Turtucaia. 4. Lipsa de organizare a capului de pod o consider, acum, ca o cauză de ordin secundar.

Am arătat în Capitolul 3 că neexecutarea ordinelor date de Armata a 3-a, comandantului Grupului de Est, generalul Zaioncikovski, a fost cauza principală a dezastrului de la Turtucaia. La cele expuse în acel capitol, am adăugat că, în ziua de 24 august 1916, după căderea capului de pod, am expediat generalului Zaioncikovski, un ordin semnat de Maiestatea Sa Regele, care îi prescria să contraatace Armata a 3-a bulgară la Turtucaia; nici acest ordin nu a fost executat. Dacă generalul Zaioncikovski ar fi fost general român, pentru neexecutarea ordinelor primite, în fața inamicului, ar fi fost, desigur, trimis înaintea unei curți marțiale și condamnat la moarte și degradare militară. Dar generalul Zaioncikovski, făcând parte din Armata Imperială rusă, deși a pierdut întreaga Dobroge, a părăsit comanda armatei cu toate onorurile ce nu i se cuveneau; a fost decorat cu «Coroana României» în gradul de Mare Cruce, iar cei nevinovați duc încă povara

dezastrului de la Turtucaia. Cine va putea pătrunde vreodată tainele destinului și aprecia, îndeajuns, spiritul de dreptate, care domnea la Marele Cartier General?

În scrisoarea adresată generalului Basarabescu [...], fost comandant al Diviziei 9, am arătat cum acest ofițer general a îndeplinit misiunea ce i-am încredințat. Am arătat greșelile comise în executarea ordinelor promise de la Armata a 3-a, neobservarea prescripțiilor formale ale regulamentelor în vigoare. Aceste grave greșeli au avut ca [sic!] consecință că generalul Basarabescu a atacat Brigada a 3-a bulgară, la Sarsânlar, nici cu jumătate din efectivul diviziei sale. În aceste condiții, Divizia 9 a fost nevoită să părăsească câmpul de luptă în cea mai mare dezordine. Iată ce spune în această privință generalul Toșev în ziarul „Echo de Bulgarie” din 20.IX.1917: «Izbânda noastră de la 6 septembrie nu a avut ca rezultat numai căderea capului de pod Turtucaia. În acea zi, la Est de această localitate, o altă luptă glorioasă a hotărât soarta capului de pod Silistra. La ora 12, când armata noastră își încorda energia într-o supremă sforțare pentru a sfărâma ultima rezistență a inamicului la Turtucaia, în momentul când trebuia să fie sprijinită de trupele noastre de manevră, o puternică coloană inamică, înaintând de la Silistra, atacă în flanc Divizia 1-a de Sofia. Inamicul credea că toate trupele bulgare erau la Turtucaia, că nu avea în fața sa decât trupe de cavalerie și că, prin urmare, va putea lesne să cadă în spatele trupelor noastre. Dar Brigada de Sofia, comandată de colonelul Zafiroff, luase toate măsurile în prevederea acestei încercări. Ea luă ofensiva și atacă coloana română. Batalioanele din Regimentele 47 și 48, susținute de un foc violent de artilerie și de puști, au pornit la atac și au gonit avangarda inamică și acțiunea lor fulgerătoare a avut ca rezultat demoralizarea inamicului. Nouă până la zece batalioane române au dat îndărăt în fața a patru batalioane bulgare. Retragerea s-a schimbat, în curând, într-o panică nebună».

Generalul Toșev se înșală când afirmă că 10 batalioane române au dat îndărăt în fața a 4 batalioane bulgare. La Sarsânlar erau numai 4 batalioane române. Din cauza incapacității Comandamentului Diviziei a 9-a, în loc de 12 batalioane, numai 4 au luat parte la lupta de la Sarsânlar. Dacă generalul Basarabescu, dispunea de toate forțele sale, trebuia să respingă pe bulgari și putea să ajungă la Turtucaia, nu ar mai fi găsit nicio rezistență în calea sa. Nu afirm că acțiunea izolată a Diviziei 9 ar fi împiedicat căderea capului de pod, deși nu exclud această eventualitate. Înfrângerea Brigăzii 3 bulgare la Sarsânlar, la 14 km de Turtucaia, înaintarea victorioasă a Diviziei 9, pe când luptele erau încă în curs la Turtucaia, ar fi înălțat moralul apărătorilor și deprimat moralul bulgarilor și poate Turtucaia era salvată. În război, factorii morali pot modifica o situație tactică ori cât de rea. În orice

caz, înaintarea acelei divizii ar fi înlesnit o ieșire a trupelor noastre din Turtucaia și bulgarii nu ar fi făcut 28.000 de prizonieri.

La un comandant lipsa însușirilor intelectuale poate fi compensată cu însușirile caracterului, dar la generalul Basarabescu însușirile morale erau la înălțimea celor intelectuale. Pentru a dovedi această afirmație, mă voi servi de declarațiile ofițerului delegat al Marelui Cartier General pentru a conduce brigada colonelului Tarnovschi în lucrările capului de pod Silistra: «După peripeții insurmontabile, am putut întâlni pe domnul general Basarabescu, cu statul său major, la orele 12.30, în noaptea de 23/24 august, pe șoseaua Silistra – Turtucaia, la punctul Ceatalgea. Raportându-i însărcinarea, mi-a fost imposibil să aflu de la domnul general situația diviziei și atunci m-am pus în legătură cu comandantul infanteriei, pe atunci dl. colonel Mihăiescu, care mi-a spus că deși coloana diviziei, care mergea spre Turtucaia, trebuia să aibă 7 batalioane, totuși, din cauze rămase încă nelămurite, nu erau în coloană, în realitate, decât 4 batalioane și 5 baterii, iar alte 3 batalioane și 2 baterii se găseau intercalate între diferitele convoaie ce urmau divizia, la distanță de mai mult de 12 km de capul coloanei. Toate trupele erau cu desăvârșire extenuate de oboseală și nu mâncaseră nimic în ultimele 24 de ore. Arătând dlui general Basarabescu constatările mele, l-am rugat să-mi comunice ce intenții are, după care domnia sa mi-a spus că oprește trupa 2 ceasuri pentru a mânca și a se odihni, apoi va porni mai departe spre Turtucaia, chiar în acea noapte. M-a chemat însă la o parte și mi-a spus la ureche, următoarele: «Ofițerii fug din mijlocul trupei, iar în trupă nu am nicio încredere». Sub impresia realității crude a celor ce am văzut la Divizia a 9-a, am trimis Marelui Cartier General, raportul meu scris, din care reieșea ideea că în loc de a fi *comandată*, Divizia a IX-a era *martirizată*».

Mărturisirea făcută de generalul Basarabescu că «Ofițerii fug din mijlocul trupei, iar în trupă nu am nicio încredere» și faptul că s-a prezentat în fața inamicului nici cu jumătate din efectivul diviziei sale, sunt o dovadă indiscutabilă a incapacității și a lipsei de însușiri morale a comandantului Diviziei a IX-a. Când am intrat în război, generalul Basarabescu comanda Divizia a 9-a de aproape doi ani și are întreaga răspundere dacă ofițerii fugeau în fața inamicului și nu avea încredere în trupă. Generalul Basarabescu avea datoria de a pregăti pentru război divizia ce comanda și a forma sufletul ofițerilor și trupei în vederea războiului și dacă nu a îndeplinit această sfântă datorie pentru orice șef, am dreptul să afirm că generalul Basarabescu nu și-a făcut datoria nici în timp de pace, nici pe câmpul de luptă.

2. *Incapacitatea Comandamentului capului de pod în organizarea și conducerea apărării.* Frontul capului de pod, care avea o dezvoltare de aproape 30 km, era împărțit în 3 sectoare: Sectorul I Staroselo cu centrele de

rezistență 1-5 inclusiv; Sectorul II Daidîr cu centrele de rezistență 6-9 inclusiv; Sectorul III Antimovo cu centrele 10-15 inclusiv.

În ziua de 23 august, când începe atacul capului de pod, Sectorul I era apărat de Regimentele 36 și 40 Infanterie, sub comanda lt. colonelului Niculescu; Sectorul II Daidîr de 4 batalioane din Regimentul 79 Infanterie, comandate de lt. colonelul I. Dumitrescu; Sectorul III Antimovo era apărat de Regimentul 76 Infanterie, sub comanda lt. colonelului Al. Marinescu.

Pe când Sectorul I era atacat de coloana maiorului Hammerstein cu 6 batalioane și 5 baterii, iar Sectorul III Antimovo nu era atacat de loc, Sectorul II era atacat de 3 brigăzi bulgare. În aceste condiții, Regimentul 79 are de luptat cu forțe de 5 ori mai mari. Această situație impunea Comandamentului capului de pod o nouă repartitie a forțelor și obligația de a trimite în ajutorul Regimentului 79 trupe disponibile. În loc de aceste măsuri, Comandamentul capului de pod se mulțumește să trimită, în ajutor Regimentului 79, un singur batalion din Regimentul 75 Infanterie. Nu putea comandantul capului de pod să facă mai mult în ziua de 23 august? Dar în acea zi sosesc în Turtucaia ajutoarele trimise de Comandamentul Armatei a 3-a și anume: Regimentul 75 Infanterie, Regimentul 2 Grăniceri, Regimentul 34 Infanterie, Regimentul 74, Regimentul 80 și Regimentul 84, în total 15 batalioane. Din aceste 15 batalioane, unul singur este trimis în ajutorul Regimentului 79, care lupta cu majoritatea forțelor bulgare, care atacau Turtucaia. În ziua de 23 august, comandantul capului de pod dispunea încă de 15 batalioane, care nu intraseră în luptă și cu toate acestea nu ordonă decât un contraatac executat în ziua de 23, după prânz, cu Regimentul 34 Infanterie, 1 batalion din Regimentul 2 Grăniceri și un batalion din Regimentul 74 Infanterie. Nu mai încearcă nimic nici în noaptea de 23/24 august, nici în dimineața zilei de 24 august. În ultima analiză, constat că la Turtucaia din 33.000 de luptători au fost făcuți prizonieri 480 de ofițeri, din care 3 comandanți de brigăzi și 6 comandanți de regimente și 28.000 de soldați și sunt în drept să întreb cine a luptat la Turtucaia. Nu era de datoria comandantului capului de pod să facă cu acești 480 de ofițeri și 28.000 de oameni eforturile pe care i-o impunea onoarea sa de soldat și datoria sa de comandant al cetății, pentru a putea zice, dacă nu ar fi reușit «Tout est perdus l'honneur».

Dar generalul Teodorescu, cu bună-știință, a indus Marele Cartier și Armata a 3-a în eroare asupra situației de la Turtucaia, cu rapoarte neexacte. În comunicatul de la 22 august, pe baza rapoartelor Comandamentului capului de pod, se anunță că la Turtucaia au avut loc șapte atacuri, toate respinse, ori acest fapt este neexact, fiindcă atacul capului de pod a început în dimineața zilei de 23 august. În ziua de 22 august, cu Raportul telefonic

nr. 147 bis, comandantul capului de pod comunica [sic!] colonelului Dabija că situația la Turtucaia este disperată și nu mai spera să reziste din lipsa de rezerve, toate întrebuințate la Staroselo și cere ajutoare urgente. Și acest din urmă raport, asupra situației de la Turtucaia, este absolut fals; la 22 august, Turtucaia nu era atacată și generalul Teodorescu nu avusese ocazia să întrebuințeze rezervele sale. Sunt dar în drept să afirm că [sic!] comandantul capului de pod sau nu știa ce se petrece la Turtucaia sau, în mod intenționat, voia să inducă în eroare Comandamentul Superior asupra situației de la Turtucaia.

Dar cea mai gravă acuzare, ce se poate aduce generalului Teodorescu, este faptul că a părăsit Turtucaia în ziua de 24 august, ora 12, iar capul de pod a căzut în ziua de 24 august, ora 4.30 p.m. Plecarea de la Turtucaia, în acele împrejurări, constituie vina de părăsire de post în fața inamicului și cade sub prevederile Codului de Justiție Militară. Și legile militare și onoarea sa de soldat obligau pe comandantul cetății să rămână în mijlocul celor 480 de ofițeri și 28.000 de soldați, făcuți prizonieri la Turtucaia, fie pentru a muri în fruntea lor, făcând o ultimă efortare pentru a salva cetatea, fie pentru a obține condițiile de capitulare cele mai bune și a împărți soarta trupelor sale. În orice caz, nu-i era permis să părăsească trupele ce comanda.

3. *Defecțiunea a o parte din șefi și unități, care făceau parte din garnizoana Turtucaia.* În memoriul prezentat Armatei a 3-a, după căderea capului de pod, generalul Teodorescu se plânge de defecțiunea trupelor, fără a arăta, care unități s-au făcut culpabile de defecțiune. Din informațiile obținute în urmă, sunt în măsură să afirm că trupele însărcinate să apere Sectorul I, Regimentele 36 și 40 Infanterie, sub comanda lt. colonelului Niculescu, în fața coloanei Hammerstein, care era inferioară forțelor apărării, au părăsit pozițiile lor. Regimentul 76 Infanterie, sub comanda lt. colonelului Al. Marinescu, căruia îi era încredințată apărarea Sectorului III, care nu a fost atacat, a părăsit, de asemenea, pozițiile sale.

S-a afirmat că [sic!] căderea capului de pod se datorează, în mare parte, calității unităților însărcinate să-l apere. Dar la Turtucaia erau și regimente active: Regimentul 2 Grăniceri⁸, Regimentul 34 Infanterie, Regimentul 36 Infanterie, Regimentul 40 Infanterie, deci afirmația este neexactă. Parte din acele regimente au dat dovadă de lipsă de moral, iar un regiment de rezervă, 79 Infanterie, sub comanda lt. colonelului I. Dimitrescu, a luptat cu o energie împinsă până la eroism. Nu se poate

⁸Luminița Giurgiu, *O analiză lucidă – locotenent-colonelul Radu Șeinescu, comandantul Regimentului 2 Grăniceri, despre lupta de la Turtucaia*, în revista „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, anul XXII, nr. 2(84)/2019, pp. 2-6.

aprecia mai bine energia cu care luptă o trupă decât constatând pierderile suferite în timpul luptei, ori Regimentul 79 Infanterie, care avea un efectiv de 67 de ofițeri și 4.500 de soldați a pierdut în luptele de la Turtucaia, 46 ofițeri morți și răniți și 3.000 de soldați morți și răniți. Acest regiment și bravul său de comandant au dus tot greul luptei de la Turtucaia, înfruntând cu cea mai mare vitejie atacul forțelor bulgare de cinci ori mai mari. Onoare viteazului Regimentului 79 Infanterie și comandantului său! Pierderile suferite de bulgari și anume: 161 ofițeri, 11 aspiranți-ofițeri și 7.742 soldați, adică 25% din efectivul trupelor de atac se datorează, în mare parte, rezistenței eroice a Regimentului 79 Infanterie. Nu este îndoială că defecțiuni au fost la Turtucaia și toată răspunderea trebuie să cadă asupra comandanților de unități. Defecțiuni se produc numai la trupele comandate de șefi incapabili, lipsiți de autoritate și însușiri morale.

4. Lipsa de organizare a capului de pod Turtucaia. În Memoriul prezentat Armatei a 3-a, generalul Teodorescu susține că dezastrul de la Turtucaia se datorează calității inferioare trupelor și lipsei de organizare a capului de pod.

Cu privire la prima cauză, am arătat că la Turtucaia se găseau unități active, cu un efectiv egal cu acel al unei divizii, iar că Regimentul 79 a luptat eroic; în ceea ce privește a doua cauză, să ascultăm și alte păreri. Iată ce spune generalul Toșev, în articolul publicat în „Echo de Bulgarie” din 15 august 1917: «Cetatea Turtucaia era organizată de aproape 2 ani, cu mijloacele cele mai moderne ale artei fortificației. Toată zona fortificată era înconjurată de un șanț larg și adânc, pe fundul aceluia șanț și pe taluzul interior se așezase obstacole artificiale și rețele de sârmă, care în unele părți erau dispuse pe două rânduri. Tranșeele și forturile erau bine ascunse și înconjurate cu șanțuri adânci; forturile erau legate de adăposturi cu galerii acoperite, prin care rezervele puteau circula fără a fi văzute; aceste galerii, care se întindeau până la linia a II-a de apărare, înlesneau mișcările trupelor complet obosite. Se știa că, în general, cetatea era foarte bine organizată și că avea o garnizoană puternică. Adevărul este că apărătorii erau români, cu toate acestea, ținând seamă de această puternică organizație și de formidabila capacitate de rezistență a cetății, în fața altui inamic decât bulgarii, chiar femeii, trebuiau să reziste atacatorului timp de 4-5 zile».

Este evident că în aceste rânduri se manifestă trufia bulgară, dar nu-i mai puțin adevărat că se pune în evidență și buna organizare a fortificațiilor de la Turtucaia. Generalul Toșev știa ce afirmă, fiindcă mulți ofițeri bulgari au luat parte la organizarea capului de pod, ca lucrători.

Dar să ascultăm și un glas românesc. În Raportul confidențial nr. 297 din 25 februarie 1915⁹, iată cum Inspectoratul General al Fortificațiilor apreciază lucrările de la Turtucaia: «Studiul pentru organizarea capului de pod Turtucaia și alcătuirea proiectelor de întărire au fost făcute de această comisie, astăzi acest cap de pod este aproape terminat. Credința mea este că organizarea ce s-a dat capului de pod de la Turtucaia este bună și răspunde pe deplin rolului ce avea în organizarea defensivă a noului teritoriu».

Nu susțin că organizarea capului de pod era completă, dar generalul Teodorescu, care comanda la Turtucaia, cu un an înainte de izbucnirea războiului, avea datoria să semnaleze toate lipsurile organizării capului de pod, să ceară cu insistență împlinirea acestor lipsuri pentru a-și degaja răspunderea. Dacă nu a intervenit în acest sens, rămâne răspunzător și pentru lipsa de organizare a capului de pod. Capacitatea de rezistență a unei cetăți nu depinde numai de organizarea sa materială, dar mai cu seamă de valoarea apărătorilor săi. În această privință, cetatea Verdun este un exemplu edificator. După căderea forturilor Vaux și Doumont, cine a oprit înaintarea trupelor germane, de sigur nu fortificațiile, dar piepturile și mai cu seamă sufletele șefilor și soldaților de la Verdun. Însuflețiți de patriotismul cel mai cald și curat, conștienți de datoriile lor, prețuind onoarea lor mai mult decât viața lor trecătoare, au transformat cetatea Verdun într-un vast cimitir unde sunt îngropați 400.000 de ofițeri și soldați francezi, eroi ai celei mai glorioase și admirabile epopei, pe care o cunoaște istoria războaielor. De ce nu au imitat acest exemplu apărătorii de la Turtucaia, pentru ca victoria să nu fie a armatei bulgare?

ÎNCHEIERE

Am afirmat la începutul acestui studiu că nu mă voi ocupa de operațiunile tactice, care au avut loc la Turtucaia, dar stabilirea răspunderilor m-au obligat să vorbesc, în treacăt, de aceste operațiuni și am fost nevoit să fac oarecare aprecieri asupra apărătorilor capului de pod. Îmi pare rău, foarte rău, că pentru a face lumină, am fost nevoit să spun adevăruri crude foștilor mei camarazi, dar conștiința mea nu mă iartă să falsific adevărul pentru considerații personale.

Voiam să arăt că dacă Turtucaia au fost defecțiuni, au fost și șefi și trupe, care au luptat ca adevărați eroi. Nu puteam trece cu vederea acest exemplu de patriotism și înaltă valoare morală”.

⁹Idem, *Noi informații despre fortificarea capului de pod Turtucaia (1915)*, în „Dunărea și Marea Neagră în spațiul euro-asiatic. Istorie, relații politice și diplomație”, volum VI, *Lucrările celei de-a XXII-a ediții a Conferinței Naționale de Comunicări Științifice a Muzeului Marinei Române*, coordonator dr. Andreea Atanasiu-Croitoru, Editura Muzeului Național al Marinei Române, Constanța, 2018, pp. 211-261.

GENERAL MIHAIL ASLAN ABOUT THE BATTLE OF TURTUCAIA

-abstract-

Keywords: 1916, Turtucaia, General Mihail Aslan, analysis, defeat, guilty.

In the interwar period, at the level of the Ministry of War and not just there, an attempt was made to assess the dramatic defeat suffered by the army and to establish the causes and responsibilities. Both in the archive documents and in the publications we find justifications, accusations or testimonies of the direct participants in the events, although King Ferdinand I agreed that the guilty should be acquitted of any accusation. One of the direct participants in the events, General Mihail Aslan felt obliged, in addition to the controversy with General Ioan Basarabescu, to publish, in 1921, the work "*Turtucaia. Strategic study with three sketches and an annex*", in which he wanted to identify the causes of the defeat and establish the guilty.